

Редакційна колегія: **А. Є. Конверський**, д-р філос. наук, проф., акад. НАН України (голова); **С. В. Руденко**, д-р філос. наук, доц. (відп. секр.); **І. С. Добронравова**, д-р філос. наук, проф.; **Д. В. Неліпа**, д-р політ. наук, доц.; **М. І. Обушний**, д-р політ. наук, проф.; **В. І. Панченко**, д-р філос. наук, проф.; **А. О. Приятельчук**, канд. філос. наук, проф.; **М. Ю. Русин**, канд. філос. наук, проф.; **Є. А. Харьковщенко**, д-р філос. наук, проф.; **В. Ф. Цвих**, д-р політ. наук, проф.; **Л. О. Шашкова**, д-р філос. наук, проф.; **П. П. Шляхтун**, д-р філос. наук, проф.; **В. І. Ярошовець**, д-р філос. наук, проф.

*Рекомендовано до друку
вченою радою філософського факультету
(протокол № 5 від 24 лютого 2014 року)*

"Дні науки філософського факультету – 2014", Міжн. наук. конф. (2014 ; Київ). Міжнародна наукова конференція "Дні науки філософського факультету – 2014", 15–16 квіт. 2014 р. : [матеріали доповідей та виступів] / редкол.: А. Є. Конверський [та ін.]. – К. : Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2014. – Ч. 4. – 275 с.

Адреса редакційної колегії: 01601, Київ, вул. Володимирська, 60, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, філософський факультет; ☎ (38044) 239 31 94

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен та інших відомостей. Редколегія залишає за собою право скорочувати та редагувати подані матеріали. Рукописи та дискети не повертаються.

© Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
ВПЦ "Київський університет", 2014

нього доквілля. В умовах невизначеності планувати та передбачувати доволі складно. Попередній досвід не стільки допомагає, скільки обмежує. І навіть може завадити успішній адаптації системи до нових умов. Отже, для результативного управління складними системами, зокрема економічними, наразі важливим є напрацювання нових підходів вибору на пряму подальшого розвитку системи в умовах ризику та невизначеності.

Серед перспективних методологій, що дозволяють переосмислювати теорії ризик-менеджменту є синергетичний підхід. Зокрема йдеться про формулювання методологами принципу синергетичної домінації. Він дозволяє вийти за межі традиційних підходів дослідження поведінки складних систем, зокрема економічних. та може бути продуктивних стосовно прогнозування ризиків.

Концептуальне пояснення поведінки систем на основі принципу синергетичної домінації виходить з того, що всі можливі траєкторії розвитку мікросистеми є в межах напрямів розвитку домінуючої макросистеми. Таке дозволяє обмежити спектр ймовірних сценаріїв розвитку системи. Відповідно, розширюються можливості прогнозування майбутніх станів системи. Як специфічну форму принципу синергетичної домінації методологи розглядають відому в теорії хаосу "теорему вкладень" або властивість самоподоби для широкого класу фракталів.

Отже, в методології менеджменту, зокрема ризик-менеджменту значні надії покладаються на синергетичний підхід як такий, що дозволяє окреслити нові горизонти та площини оцінювання ризиків в їх перспективі та успішно управляти системами, зокрема економічними, вибудовувати стратегії захисту від ризиків.

Постнекласичне бачення поведінки складних людиновимірних систем та управління ними включає також ціннісний вимір. Оскільки йдеться про діючу особу не як про абстрактного суб'єкта, а як про людину, особистість, прогнозування поведінки складних систем не може обминути контексти таких моральних категорій, як відповідальність, свобода, вибір.

В. М. Слюсар, канд. філос. наук, ЖДУ ім. І. Франка, Житомир
vadniksl@rambler.ru

ДЕЯКІ ЗАУВАЖЕННЯ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ЗМІСТУ ПОНЯТТЯ "СУБСТАНЦІЙНИЙ ПІДХІД"

Субстанційний підхід у сучасній науці продовжує класичну традицію наукового мислення. Маючи основоположним принцип розуміння об'єкта наукового пізнання як стійкої сутності, цей підхід зазнавав критики вчених, напр., Є. Нікітіна, проголошувався поверхневим і таким, який має найменшу пояснювальну силу. Е. Касієр вказував, що проблема пошуку субстанції (спільної основи) не постає перед такими науками як математика, фізика, хімія взагалі, а відтак учені в цих галузях зосередилися на виявленні функціональних зв'язків між об'єктами. Але нині у

контексті розроблення винятково наукової методології, актуалізується використання субстанційного підходу, який визначає філософське підґрунтя методології науки.

У сучасному науковому дискурсі усталеним є вживання термінів "субстанційний", "субстанціональний", "субстанціальний" та похідні від них, зокрема найбільш поширеним є поняття "субстанціональний підхід". Логічним є питання про змістову відмінність цих понять. Тенденційно у тлумачних словниках сучасної української мови вони подаються як ідентичні. Хоча поняття "субстанційний" відсутнє у деяких словниках взагалі, але можна спостерігати його появу в них та утвердження в науковому обігу загалом в останні десятиліття. Це зафіксовано у Великому тлумачному словнику, в якому зазначено, що "субстанціальне" вживається так само, як і "субстанціональне" на позначення такого, який стосується субстанції. "Субстанційний" не має прямої прив'язки до обох зазначених термінів, але при цьому вони мають ідентичний зміст [Великий тлумачний словник сучасної української мови / укл. і гол. ред. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : ВТФ "Перун, 2009. – С. 1410]. Цікаво, що в деяких словниках можна спостерігати заміщення цим терміном обох попередніх [Сучасний орфографічний словник української мови : 180 000 слів / укл.: В. В. Дубічинський, Н. Я. Косенко. – Х. : ВД "Школа", 2009. – С. 850]. Отже, незважаючи на формальну відмінність усі три терміни є ідентичними по змісту і з часом внаслідок уніфікаційних процесів у мові можуть бути взагалі зведені до одного. А відтак, ідентичними є і поняття "субстанційний / субстанціальний / субстанціональний підхід".

З'ясування змісту поняття "субстанційний підхід" потребує вироблення єдиного концептуально спільного розуміння поняття "субстанція". У історії філософської думки виникали різні підходи до його тлумачення, коли по суті воно ототожнювалося з одного боку із першою сутністю, із субстратом, первинним принципом змінності речей, а з іншого із формою конкретних речей. Також "субстанція" розумілась як самодостатність, тобто як річ, яка для свого існування не потребує нічого, крім самого себе (у філософії Р. Декарта); як ступінь розвитку абсолютної ідеї (у філософії Г. Гегеля); як матерія в розвитку форм її руху (у марксистській філософії) і т. д. Також виокремилися два підходи до розуміння "субстанції": моністичний та плюралістичний, за якими самостійність субстанції визначається як, відповідно, абсолютна та відносна.

Незважаючи на відмінності у тлумаченні, можна визначити спільні характеристики "субстанції", які є визначальними і для сутності "субстанційного підходу". Так, В. Кизима визначає це поняття як граничну засаду, що дозволяє зводити багатоманітність і змінність властивостей до чогось постійного, відносно сталого і постійно існуючого. При цьому наголошується на методологічному аспекті його виявлення, коли субстанція постає деякою реальністю, яка розглянута в аспекті її внутрішньої єдності [Кизима В. Субстанція // Філософський енциклопедичний словник. – К. : Абрис, 2002. – С. 614]. На єдності усіх форм і станів матерії чи

духу як ознаці субстанційності наголошується у філософському словнику авторами І. Андрущенком, О. Вусатюком, С. Лінецьким та О. Шубою [Философский словарь. – К. : А. С. К., 2006. – С. 796]. Отже, субстанційний підхід до аналізу визначеного дослідником предмета передбачає виявлення із багатоманітності його форм та властивостей незмінних сутностей. Власне, ще у філософії Августина Аврелія чітко прослідковується синонімічне вживання понять "субстанція" та "сутнісність". Сутнісність виявляється у діалектиці сталого і змінного, але останнє у наукових розвідках має нижчий статус власного буття за перше. А отже, предмет дослідження за такого підходу розглядається як поза контекстом суб'єкт-об'єктних відносин, так і необмежено певними часовими рамками. Так, наприклад, соціальне аналізується як самостійна надіндивідуальна реальність. А виявлення сутності, як реалізації основоположного принципу субстанційного підходу, передбачає визначення єдиного, тотожного у всіх феноменах конкретної науки чи наукової галузі в їх внутрішній єдності. При цьому визнається саме протиріччя первинним, джерелом першопричини, яка породжує усе суще. Субстанція, за такого підходу, є "суб'єктом" все нових визначень, який постійно зміщується, будучи на кожному етапі свого розвитку тотальністю цих визначень, в якій вони викладаються як необхідний наслідок субстанційного процесу" [Орынбеков М. С. Проблема субстанции в философии и науке. – Алма-Ата : Наука, 1975. – С. 8], виявляючи себе як незмінне по суті першоджерело. Субстанційний підхід, таким чином, аналізуючи сутність феномена чи явища, незалежно від форм їх вияву у внутрішній єдності дозволяє виявити певну закономірність, не прив'язуючись до окремо визначеного параметру.

В. В. Смірнова, асп., НУФВСУ, Київ
valeriya.91@inbox.ru

ФІЛОСОФІЯ СПОРТИВНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Філософія спортивного менеджменту – це система ідей, поглядів і уявлень спортивних управлінців, про природу людини і суспільства, про завдання управління системою спорту і моральних принципах поведінки спортсменів. На даному етапі розвитку спорту як сфери суспільної життєдіяльності, філософія спортивного менеджменту потребує вироблення узагальненого принципу управління, який допоміг би в повній мірі виявити ефективність кожного суб'єкта інфраструктури спорту в реалізації поставлених цілей на змаганнях.

Спортивний менеджмент являє собою складну, різновекторну і багатопільову систему, що в теоретичному відношенні базується на загальних принципах управління з практичним застосуванням у спорті як видовищої змагальної гри. З поданої дефініції спорту стає зрозумілим, що спортивний менеджмент не є привілеєю сучасності, а має своє глибокі історичні коріння.